

Stichting Lingewaard Natuurlijk

Jaarverslag 2022

Natuur en Avontuur

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	3
2.	Educatie.....	4
2.1	Natuur- en MilieuEducatie (NME).	4
2.2	Natuurwerkdag	5
2.3	Boomfeestdag.....	5
2.4	Moestuinen	6
2.5	Stagebegeleiding.....	7
2.6	Lezingen	8
3.	Landschap.....	9
3.1	Herstel Biodiversiteit	9
3.2	De uiterwaarden	9
3.3	Plaksche Veld Bemmell.....	9
3.4	Knotten, vlechten en snoeien	12
3.5	Bomenhub bij de Veldschuur.....	15
3.6	Overige projecten	15
4.	Natuurbeleving	17
4.1	Publieksexcursies	17
4.2	Het Dijkmagazijn: Eerst binnen kijken om buiten meer te zien!	17
4.3	Paaltjes met QR- codes in de Ward in Bemmell.....	19
5.	Natuurbescherming	20
5.1	Projecten voor bedreigde soorten.....	20
5.2	Bijen	22
6.	Activiteiten in/om de Veldschuur	25
6.1	In de Veldschuur	25
6.2	Klussenteam.....	25
7.	Public Relations.....	26
7.1	Beheer website	26
7.2	Persberichten en mailings.....	27
7.3	Tot slot	27
	Colofon.....	28

1. Inleiding

Stichting Lingewaard Natuurlijk (SLN) is de rechtsopvolger van de Stichting Bemmeler Natuurlijk, die werd opgericht op 8 april 1994. In al die jaren was en is onze visie:

Wij willen de natuur in Lingewaard door mensen laten ontdekken, beleven en respecteren; de biodiversiteit van het rivierenlandschap beschermen en nieuwe bij het gebied passende natuur helpen ontwikkelen.

Dat willen wij bereiken door:

- **Educatie:** Omdat wij de komende generatie iets willen leren over de rijkdom van de natuur.
- **Landschapsbeheer:** Omdat wij het gebiedseigen rivierenlandschap willen behouden en waar mogelijk herstellen.
- **Natuurbeleving:** Omdat wij iedereen willen laten genieten van de natuur.
- **Natuurbescherming:** Omdat wij betere voorwaarden willen creëren voor kwetsbare flora en fauna in Lingewaard.

Onder de vlag van de stichting opereren ongeveer 140 vrijwilligers, die actief zijn in een aantal groepen. Zij richten zich op bovengenoemde aandachtsgebieden en daarnaast op het beheer van de gebouwen (Veldschuur en Dijkmagazijn), het werven van fondsen en public relations met o.a. de website van onze stichting.

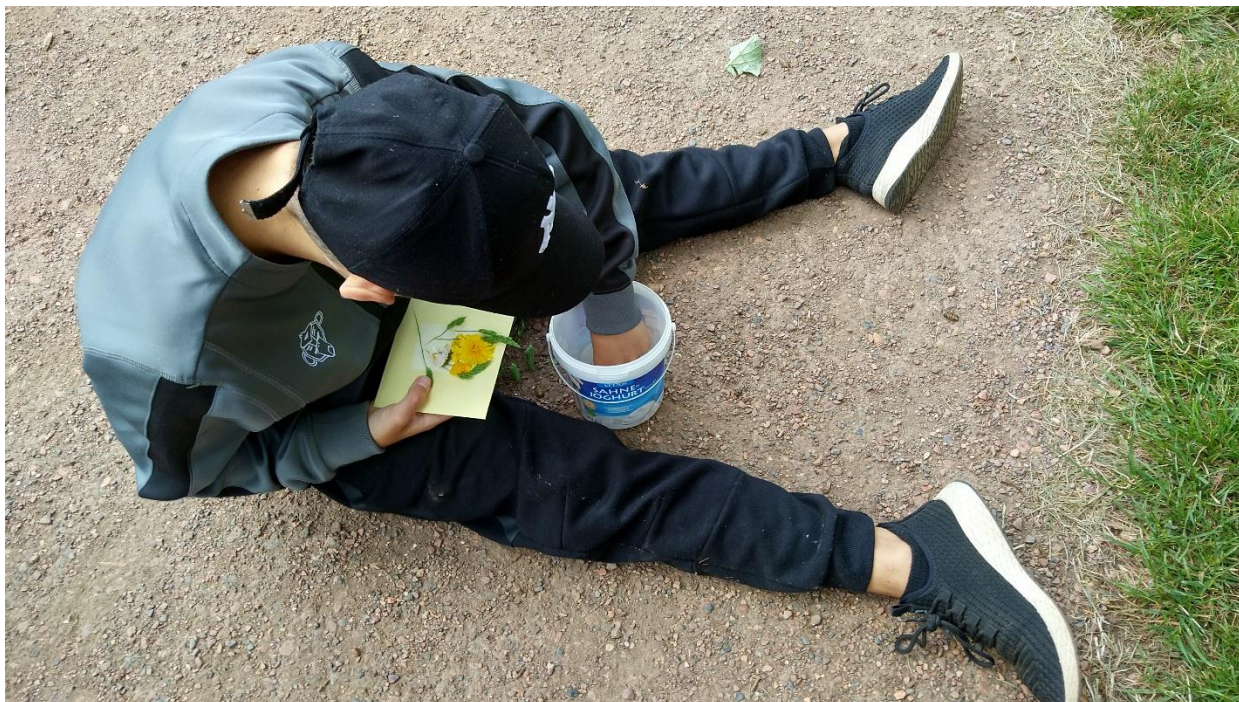
In heel 2022 bestond het bestuur uit Jac Lamerichs (voorzitter), Joop Sleiffer (penningmeester), Jos Peters (secretaris), Tonny Berns (landschapszaken), Mark Janssen (bestuurslid Veldschuur), Marijke Penders (public relations) en Arnold van de Sant (juridische zaken).

In verband met de invoering van de Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen (WBTR) zijn in 2022 de statuten van de stichting aangepast. Belangrijkste wijzigingen: Er zijn artikelen toegevoegd die voorzien in de mogelijkheid om een of meer toezichthoudende functionarissen (Raad van Advies) aan te stellen. Daarmee kunnen de uitvoerende en toezichthoudende taken van de organisatie van elkaar worden gescheiden. Verder is vastgelegd dat elk bestuurslid één stem heeft en niet meer dan dat en ook wat er gebeurt bij belet of ontstentenis van een bestuurder. In een ander nieuw artikel is vastgelegd hoe te handelen als een bestuurslid een belang heeft dat tegenstrijdig is met het belang van de stichting.

In de loop van 2022 zijn alle bestuursleden – zoals verplicht – ingeschreven in het UBO-register.

2. Educatie

Omdat wij de komende generatie iets willen leren over de rijkdom van de natuur.

Een schilderijtje maken van de bloemen die je hebt gevonden!

2.1 Natuur- en MilieuEducatie (NME).

De NME-veldlessen voor de basisscholen in Lingewaard konden in 2022 na twee bizarre jaren, waarin we te maken hadden met Covid-19, worden hervat. Maar de scholen waren vooral in het voorjaar nog voorzichtig met het boeken van de lessen: in 2022 zijn er in totaal 130 veldlessen gegeven; in voorjaar/zomer 95 lessen en in het najaar nog eens 35 veldlessen. Daarmee kwam het aantal niet op het niveau van vóór de pandemie, toen ca. 200 veldlessen in een kalenderjaar werden gegeven.

Naast het gebruikelijke aanbod van NME-veldlessen zijn wij benaderd door scholen voor het ondersteunen van projecten gedurende het schooljaar. Zo hebben onze gidsen het project Berm en Sloot van IKC Sterrenbos ondersteund met 12 veldlessen. Speciaal voor onder- en middenbouw mochten leerlingen zien, voelen, proeven en beleven wat ze op school in theorie hadden geleerd over berm en sloot. Landgoed Holthuizen was hiervoor een prima locatie. Een ander project van IKC Sterrenbos was Strijd tegen het water voor midden- en bovenbouw. De gebruikelijke praktijk-/veldles in de Klompenwaard werd hierop speciaal aangepast. Leerlingen konden zien, wat waterbeheer en watermanagement in ons rivierengebied betekent. Interessant was ook om te zien, dat Rijkswaterstaat in het Pannerdensch kanaal kribben aan het verlagen was. Hiervoor zijn door de gidsen 8 veldlessen gegeven.

Om ons aanbod actueel te houden, zijn er nieuwe veldlessen bedacht en uitgewerkt deels door stagiaires en door onze eigen gidsen. Zo is de veldles biomimicry opgenomen en de veldles “escape de patrijs”. Deze veldles is bedacht en uitgewerkt door onze gidsen en in samenwerking met Park Lingezegen tot stand gekomen.

Strikt genomen geen NME, maar toch vermeldenswaard is dat een aantal gidsen voor eindexamenkandidaten van het Canisius College uit Nijmegen in een speciale studieweek in september tenminste 7 excursies hebben verzorgd. Deze waren in De Ward in Bemmelse Waard en op Landgoed Doornik.

2.2 Natuurwerkdag

Op vrijdag 4 november waren leerlingen van IKC Donatushof betrokken bij het oogsten van jonge boompjes en struiken op Landgoed Doornik. Zo'n 75 enthousiaste kinderen hebben op één morgen zo'n 500 boompjes gerooid, die op de Nationale Boomfeestdag in onze gemeente weer zouden worden uitgezet. "Kan dit niet elke week?" vroegen leerlingen aan juf Manon. Deze activiteit werd door onze gidsen uitgebreid met 4 excursies op het Landgoed Doornik.

2.3 Boomfeestdag

Jonge bomen planten op de Boomfeestdag

Behalve de veldlessen en de natuurwerkdag was er de Nationale Boomfeestdag. Dit jaar werd deze activiteit niet in het voorjaar, maar in het najaar georganiseerd omdat is gebleken dat jonge struiken en bomen dan beter aanslaan. Het is de bedoeling dat de boomfeestdag ook in 2023 weer in het najaar wordt gehouden.

Op woensdag 16 november zijn door 350 kinderen van zeven basisscholen in Lingewaard onder begeleiding van 50 vrijwilligers (van Lingewaard Natuurlijk, K3Delta en Staatsbosbeheer) circa 2500 boompjes geplant. Een geweldig resultaat! Op drie plaatsen in onze gemeente hebben enthousiaste kinderen hard gewerkt en bijna alle boompjes kunnen planten. Dit was op landgoed Holthuizen in Huissen, de Gendtse Waard en bij de biogasvergistingsinstallatie in Bemmelse Waard. Het weer was prachtig en iedereen genoot van de omgeving. Voorafgaand aan het planten hebben onze gidsen de kinderen een excursie rond hun plantlocatie gegeven.

(in totaal 12 excursies).

2.4 Moestuinen

Schoolmoestuinen in Bommel

In 2022 hebben 123 kinderen – veelal uit groep 5 of 6 – een tuintje van 4 m² gehad. Zij werden begeleid door een groep van ongeveer 25 vrijwilligers. De kinderen hebben deels tot de zomervakantie en deels tot de herfstvakantie in hun tuintje gewerkt. Deelnemende scholen waren de Vlinderboom (28 leerlingen), Pius X (21 leerlingen), Regenboog (27 leerlingen), Donatushof (40 leerlingen) en daarnaast waren er 7 individuele kinderen. Ook kinderopvang “Het Oerkind” en het ProCollege hadden een deel in gebruik.

Er zijn bijna 2000 georganiseerde bezoeken van kinderen geweest. Naast een tuintje per kind waren er thematuinen: honingbijen, solitaire bijen, akkerbouwgewassen, asperges, fruitgewassen, kruiden, geneeskrachtige planten en diverse andere gewassen. De kinderen hebben gebruik gemaakt van een bruikleengroentetas, een werkboek (Regenboog en Pius) en een tuinlogboek (Regenboog). De groei in de tuintjes was over het algemeen goed, met uitzondering van slakken en andere vraat. 2022 was behoorlijk droog en daarom is regelmatig beregend.

Er is in juni twee keer een open avond in de tuintjes georganiseerd. Tijdens die avonden lieten de kinderen vol trots aan hun vader, moeder en/of andere familieleden zien hoe goed zij hun best hadden gedaan en wat zij allemaal hadden geteeld. Naar schatting zijn er 300 bezoekers op de open avonden geweest. Er zijn diverse publicaties in Het Gemeentenieuws verschenen over de activiteiten in de tuintjes.

Er is subsidie aangevraagd en verkregen voor:

1. hulpmiddelen voor onderwijsverrijking en
2. verbetering vaste voorzieningen. Aanschaf zal plaatsvinden in 2023.

Tijdens het jaarlijkse vrijwilligersoverleg is besloten een kernteam te creëren, om de communicatie over de activiteiten te verbeteren en de betrokkenheid van de vrijwilligers in de moestuintjes te verhogen. Bovendien zal dan duidelijker worden hoe de verantwoordelijkheden

liggen. Twee vrijwilligers hebben een cursus moestuincoach gevolgd van 4 dagen. Deze kennis gaat in 2023 gedeeld worden met de andere vrijwilligers.

De moestuintjes in Huissen

Na vier succesvolle seizoenen moestuinieren in De Moeshoeve, kwam daar eind 2021 een einde aan, omdat er op het terrein een invasieve, agressieve mierensoort was ontdekt. Het terrein was niet meer geschikt om te tuinieren en werd daarom ontruimd. Gelukkig stelde de eigenaar van Landgoed Holthuizen in Huissen een perceel op zijn terrein ter beschikking om de moestuintjes opnieuw te starten.

Het nieuwe moestuinterrein in Landgoed Holthuizen, Huissen.

Aangezien de bestemming van dat stukje grond hierdoor zou wijzigen, diende er een vergunning aangevraagd te worden. Het bleek heel wat voeten in aarde te hebben om die vergunning verleend te krijgen, maar uiteindelijk kwam het rond. Het verleningstraject nam echter heel veel tijd in beslag. Het lag in de bedoeling om gedurende het jaar 2022 de voorbereidingen te treffen, zoals: kinderen warm maken voor een tuintje en vrijwilligers werven, maar die activiteiten moesten worden uitgesteld. Wel werd er een ontwerp gemaakt en werden andere activiteiten opgestart: Het verwijderen van het gras, het verkrijgen van tuingrond, houtsnippers, palen en compost. Het bleek allemaal niet zo eenvoudig te zijn. Het moestuintjescomplex kan door al deze zaken pas in 2023 operationeel worden.

2.5 Stagebegeleiding

Omdat de stagebegeleider met zijn vrijwilligerswerk stopte, zijn er in 2022 geen stagiaires begeleid. Inmiddels zijn er twee nieuwe vrijwilligers bereid gevonden om stagiaires te begeleiden. Deze zullen vanaf 2023 stagiaires gaan ondersteunen.

2.6 Lezingen

In een normaal jaar worden er in het winterseizoen (oktober t/m maart) in de Veldschuur zes lezingen verzorgd over een “natuurlijk” onderwerp. Door omstandigheden zijn er in 2022 slechts vier lezingen georganiseerd, die telkens door ongeveer 25 personen bezocht werden.

- Op 23 maart 2022 gaf Dr. Ir. Lenny van Bussel een lezing met de titel “Hoe waardevol is de natuur in Lingewaard?”
- Op 28 april vertelde Jaap Dirkmaat, directeur van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, over “Deltaplan voor het landschap”
- Op 15 november was Wim Braakhegge onze gastdocent met het onderwerp “Landschap, sporen van een bewogen verleden”
- Op 6 december vertelde Erwin Labijt over “Archeologische vondsten in de Gendtse polder”

De bezoekersaantallen bij de lezingen zijn enigszins teleurstellend. Verbetering van deze activiteit heeft onze aandacht.

3. Landschap.

Omdat wij het gebiedseigen rivierenlandschap willen behouden en waar mogelijk herstellen.

3.1 Herstel Biodiversiteit

Lingewaard Natuurlijk streeft naar biodiversiteitsherstel in Lingewaard. Wij denken daarbij aan ecologische verbindingen tussen de uiterwaarden, Park Lingezegen, Linge-zone en kleine landschapselementen. Een groenblauwe dooradering via de watergangen en de schouwpaden is een grote wens. Ook een ecologisch beheer van dijken, zomerdijken, sloten en schouwpaden staat op de wensenlijst van Lingewaard Natuurlijk. Overleg hierover met het Waterschap komt helaas niet van de grond.

3.2 De uiterwaarden

Bestuursleden van de stichting maken deel uit van de stuurgroep Bemmelse Waard en de klankbordgroepen voor de Gendtse Waard en de Angerensche en Doornenburgsche Buitenpolder. De stuurgroep Bemmelse Waard is in 2022 niet bij elkaar geweest. Wel zijn er initiatieven ontwikkeld om de grote grazers te weren van de defensiedijk. Realisatie hiervan wordt verwacht in 2023. De zandwinning in de Gendtse Waard, waar de zandzuiger in 2022 heeft gelegen, is nagenoeg klaar. In 2022 is in dat deel gestart met de aanleg van de 'vinger' zoals in het inrichtingsplan is opgenomen en de flauwe oevers waarop de natuur zich kan ontwikkelen. In 2023 wordt dit afgerond.

3.3 Plaksche Veld Bommel

Aan de noordrand van Bommel ligt het natuurgebied Plaksche Veld. Vrijwilligers van Lingewaard Natuurlijk voeren het beheer.

In 2022 zijn de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- de fruitbomen zijn gesnoeid,
- de kruidenrijke graspercelen zijn gemaaid,
- het gras in de boomgaarden is door een loonwerker gemaaid
- de wilgenschuiten in de poel zijn verwijderd.
- distels hebben het goed naar hun zin op het veld. Distels geven mooie paarse bloemen maar kunnen enorm woekeren. Begin juli hebben we met een groep vrijwilligers de bijenheuvel vrijgemaakt door alle distels te kortwieken.
- er is een hazelnootboomgaard aangelegd. en
- het bijenhotel is in 2022 afgebouwd en geplaatst.

Bijenhotel Plaksche Veld

Er zijn plannen gemaakt voor een 3e klimaatbosje op een van de akkers die niet meer beheerd zal worden door Doornik Natuurakkers. De plannen daartoe zijn ingediend bij de Provincie, maar deze heeft besloten om geen subsidie toe te kennen. Er vindt nog overleg plaats met de Gemeente en Park Lingezen over mogelijke vervolgstappen.

Op 2 juli werd door Stichting Landschapsbeheer Gelderland een cursusdag in de Veldschuur en op het Plaksche Veld georganiseerd. Deze dag was voor landschapsbeheerders die meegedaan hadden aan een beplantingsproject. Tijdens de cursus zijn er drie onderwerpen behandeld en uitgevoerd op het Plaksche Veld, t.w. sinusmaaien, een takkenril en een muizenruiter maken.

Muizenruiter

Tijdens het knakken van de distels en na onderzoek van verschillende vrijwilligers is geconcludeerd dat de zeer zeldzame Distelbremraap op ons veld groeit! Wat een aanwinst!

Distelbremraap

Bij de ingang vanaf de Bonenkamp groeien nu meer dan 10 wespenorchissen. In 2021 waren het er maar 2. Ze hebben zich al goed vermeerderd.

3.4 Knotten, vlechten en snoeien

Elk jaar wordt door de knotgroepen Bommel en Huissen en door de Heggenvlechtbrigade een verdeling van het werkseizoen gemaakt, die er op neerkomt dat alle drie om de drie weken in actie komen, in de periode van half november tot half maart.

Lekker bezig op een mooie winterse zaterdag

Knotgroep Huissen

In 2022 kon het knotten na de Covid-19 pandemie weer worden opgepakt. Bij aanvang van het jaar waren we met 18 vrijwilligers en we sloten het jaar af met 19 knotters. We hebben op 8 locaties geknot met een gemiddelde deelname van 12 vrijwilligers en gemiddeld 23 wilgen per keer. De data en locaties waar we gewerkt hebben waren:

- Januari: Loostraat en het Zeegse Pad
- Februari: Bredestraat
- Maart: Kasteel Doornenburg (opschonen bosje/ruigte), samen met andere werkgroepen
- November: Landgoed Holthuizen, Hoeve en Loostraat
- December: Wilgenlaantje

Daar waar een wilg niet langer behouden kon blijven – gezien de toestand van de wilg – hebben we hem verwijderd en op die plek een wilgenstaak gezet. Die zal naar verwachting volgend jaar wortel geschoten hebben.

Knotgroep Bommel

Ook de Bommelse knotgroep heeft in 2022 een aantal zaterdagen flink zijn best gedaan.

- Januari: Doornik Natuurakkers (18 wilgen)
- Februari: Stoeterij Buitenzorg (17 wilgen)
- Maart: Kasteel Doornenburg (opschonen bosje/ruigte), samen met andere werkgroepen
- November: Nogmaals 2x bij Stoeterij Buitenzorg (resp. 15 en 8 wilgen)
- December: Zandsestraat Bommel (14 wilgen).

Het werk is steeds met een groep van 11 tot 19 personen uitgevoerd.

Snoeien van hoogstamboomgaarden

Verspreid over de gemeente Lingewaard liggen veel kleine plukjes fruitbomen, die kampen met achterstallig onderhoud. De eigenaren van de betreffende boomgaarden zijn niet altijd in staat dit onderhoud uit te voeren. De opbrengsten van deze bomen zijn marginaal zodat professioneel onderhoud niet haalbaar is. De boomgaarden, of restanten daarvan, worden gekoesterd als herinnering aan het verleden maar vooral omdat ze erg belangrijk zijn voor het landschap van de Betuwe. De hoogstambrigade neemt niet de verantwoordelijkheid van de eigenaren over maar helpt hem achterstallig onderhoud in te lopen, zodat hij daarna het reguliere onderhoud weer alleen aan kan.

Met een kleine ploeg vrijwilligers worden de handen uit de mouwen gestoken. Het materiaal kan geleend worden van Landschapsbeheer Gelderland. Ook de snoeiers zijn vooral in weekenden in de winter actief, maar er wordt zo nodig ook op werkdagen gewerkt en 's zomers voor de zomersnoei (waterlot) en de snoei van pruimenbomen, na de oogst.

In 2022 is de ploeg 11 keer actief geweest, waarvan 4 keer op een doordeweekse dag. Daarbij zijn 28 bomen gesnoeid.

Boomgaard Burg. Van der Meulenlaan

Heggenvlechten in Lingewaard

De heggenvlechtbrigade is op meerdere zaterdagen in 2022 actief geweest met het vlechten van de meidoornheg rondom de parkeerplaats van Fort Pannerden aan de Pannerdenseweg in Doornenburg. In totaal gaat het om ruim 300 meter. De heggenvlechters doen dit in overleg met de Gemeente Lingewaard, die eigenaar is van de grond. De parkeerplaats grenst aan een stuk nieuwe natuur, onderdeel van de Gelders Poort met runderen die het gebied begrazen. Daarom is ervoor gekozen om aan de zijde van het parkeerterrein de heg aan de zijkant kort op te snoeien en aan de zijde waar de Rode Geuzen staan de uitgroei in zijn volle breedte te laten staan. Zo ontstaat een asymmetrische heg met veel natuurwaarde waar de runderen ook profijt van hebben. Om de heg meer stevigheid te geven zijn er elke 60 cm in de heg hazelaarstaken geslagen die uit de omgeving zelf geoogst zijn. Aan de bovenzijde is de heg afgevlochten met wilgentenen over de gehele lengte.

De meidoornheg rond de parkeerplaats bij Fort Pannerden

De brigade is op 5 zaterdagen doende geweest met het vlechten van de heggen. Gemiddeld zijn we met 5 tot 8 vlechters actief geweest met dit prachtige ambacht. In 2022 is zo'n 120 meters gevlochten, de gehele achterzijde van de parkeerplaats is nu klaar. Er ligt er nog eens 160 meter te wachten om in het komende seizoen door de groep gevlochten te worden.

Elk jaar wordt de heg langs de Rijnstraat bij Kasteel Doornenburg door onze brigade onderhouden, dat wil zeggen geknipt en geschoren op ongeveer 1.20 m hoogte, zodat het zicht op het kasteel vrij blijft. Dit wordt gedaan in overleg met de Coördinator Groen van het kasteel.

De gezamenlijke werkdag in maart met alle werkgroepen bij kasteel Doornenburg was eveneens weer een succes! Er is een bosje/ruigte opgeschoond zodat de natuur daar meer zijn gang kan gaan. Ook in 2023 gaat de brigade weer aan de slag, nieuwe deelnemers en geïnteresseerden zijn altijd welkom!

3.5 Bomenhub bij de Veldschuur

In de winter van 2021 heeft Lingewaard Natuurlijk in samenwerking met Boomrijk Lingewaard zaailingen opgeslagen om ze later aan geïnteresseerden uit te delen. Ook in de winter van 2022 heeft de Veldschuur weer als bomenhub gefunctioneerd. De “omzet” bedroeg ruim 8000 boompjes waaronder dit jaar ook de oogst van zaailingen door schoolkinderen.

3.6 Overige projecten

In 2022 heeft Lingewaard Natuurlijk zich ingezet voor onderstaande projecten:

Deltaplan voor het landschap

Lingewaard Natuurlijk heeft in 2019 samen met Landschapsbeheer Gelderland geïnventariseerd welke waardevolle landschapselementen er in het buitengebied van Lingewaard nog aanwezig zijn. Er is nog veel; er is ook veel verdwenen. Maar er zou gewerkt kunnen worden aan herstel, nieuw inrichten en onderhoud van het landschap. Lingewaard Natuurlijk wil daaraan bijdragen door samen met de diverse betrokken partijen te komen tot concrete herstelplannen die moeten leiden tot een aaneengesloten natuurrijk cultuurlandschap. De aandacht is daarbij vooral gericht op het realiseren van bossen bij kernen en landschapselementen op de randen van percelen. Een eerste bijeenkomst van een nieuwe werkgroep van Lingewaard Natuurlijk heeft in 2022 plaats gevonden. Er is een voorzet gemaakt hoe het e.e.a. zou kunnen worden aangepakt, waarbij als basis een rapport van de studenten van de WUR wordt gebruikt, dat op verzoek van Lingewaard Natuurlijk is opgesteld: *“How Lingewaard Natuurlijk can collaborate with stakeholders in the kom area of Lingewaard to implement nature-inclusive agricultural practices with the goal to increase biodiversity”*.

Ecopark De Kapel in Gendt

Gendt Vooruit is met verschillende partijen in overleg om gezamenlijk te komen tot een Ecopark. Lingewaard Natuurlijk heeft daarbij geadviseerd. In 2022 is een en ander nog niet tot uitvoering gekomen.

Levend Landschap Doornenburg-Gendt

De realisatie van een wilgenbosje in Doornenburg, een wandelpad door de Roswaard, een voedselbos en insectenhôtels bij kasteel Doornenburg, bijenlinten in het buitengebied en een bankje bij de Peppelgraaf. Dit zijn enkele concrete plannen uit Levend Landschap die enkele inwoners uit Gendt, Hulhuizen en Doornenburg de komende jaren willen uitvoeren. Hierbij kunnen ze hulp van mede-inwoners goed gebruiken. Dit kan op allerlei manieren: bijvoorbeeld een helpende hand bij aanplant of ideeën aandragen. Op 17 mei werd hierover een informatieavond georganiseerd in samenwerking met Stichting Landschapsbeheer Gelderland. Het heeft nog niet tot concrete stappen geleid.

Natuurbeheerplan

Lingewaard Natuurlijk heeft een zienswijze ingediend op het natuurbeheerplan van de Provincie. De provincie heeft gereageerd op onze vragen over het natuurwerkplan. De antwoorden zijn teleurstellend! Heeft niets opgeleverd. Geen verdere acties ondernomen.

4. Natuurbeleving

Omdat wij iedereen willen laten genieten van de natuur.

Vrouwtje kneu

4.1 Publieksexcursies

De gidsen van Lingewaard Natuurlijk hebben in 2022 op elke 3^e zondag van de maand een publieksexcursie met seizoengebonden thema's verzorgd, waarvan de deelname geheel gratis was. Deze excursies vonden plaats in verschillende natuurgebieden in de Gemeente Lingewaard. Daarnaast zijn er excursies op aanvraag verzorgd voor besloten groepen. Hierbij werden vaak meerdere gidsen tegelijk ingezet. Er is een licht herstel in het aantal aanvragen, maar ze zijn nog niet terug op het niveau van voor de Covid19-pandemie: Er werden 6 excursies verzorgd. Eén aangevraagde excursie van Stichting Welzijn Lingewaard (SWL) voor jonge mantelzorgers kon niet doorgaan, omdat er geen belangstelling voor was. Vanuit Fort Pannerden zijn er in 2022 net als voorgaand jaar geen aanvragen voor excursies in de Klompenwaard gekomen.

Lingewaard Natuurlijk heeft in samenwerking met K3Delta en Staatsbosbeheer in het najaar eveneens medewerking verleend aan de open middag in de Gendtse Waard. Er werd een info-standje ingericht en door gidsen excursies in het gebied verzorgd.

4.2 Het Dijkmagazijn: Eerst binnen kijken om buiten meer te zien!

Het Dijkmagazijn in Bemmelen is het natuurmuseum van Stichting Lingewaard Natuurlijk. Er is van alles te zien over de natuur in de directe omgeving. Het museum was in 2022 van februari t/m november open op de zondagmiddagen en in de maanden april t/m september ook op de zaterdagmiddagen.

Op telefonische afspraak was het Dijkmagazijn ook op andere dagen van de week open voor groepen. Normaal gesproken is toegang tot het museum gratis, maar voor groepen werd een vergoeding van €2,00 per persoon gevraagd. Zij kregen daarvoor ook koffie of thee.

Het Dijkmagazijn krijgt – behalve een jaarlijkse subsidie van de Gemeente Lingewaard – inkomsten via fooien, struintochten, excursies en consumpties. Tot 2021 kon er alleen contant betaald worden, maar omdat veel mensen dat niet meer op zak hebben, kan er sinds april 2022 met een pinpas betaald worden.

De bezoekers van het Dijkmagazijn zijn met name fietsende passanten van middelbare leeftijd. Het zijn mensen uit het hele land, zij verblijven vaak in hotels, B&B's en campings in de regio. Zij vinden het Dijkmagazijn o.a. door de info op de website, de infofolder en via mond op mondreclame. In 2022 bezochten 971 mensen het Dijkmagazijn, waarvan 373 kinderen. Dat waren er gelukkig meer dan in de twee voorgaande jaren, toen Covid-19 de mensen thuishield. Maar het totale aantal bezoekers lag toch beduidend lager dan in 2019 toen 1.484 mensen het Dijkmagazijn bezochten. Het totaal aantal bezoekers sinds april 2001 is op 01-01-2023: **87.806**.

In het najaar van 2022 heeft in de recreatiekrant Gelderland/Overijssel en in Clink, cultuurkrant voor Lingewaard een informatieve tekst over het Dijkmagazijn gestaan. Maar er wordt gezocht naar meer mogelijkheden om het Dijkmagazijn meer onder de aandacht te brengen.

Afgelopen jaar is voor het eerst bijgehouden hoeveel kinderen het Dijkmagazijn bezochten. Zij kwamen vooral met de gidsen voor NME-lessen. Daarnaast waren er regelmatig bezoeken van (groot)ouders met kinderen en waren er kinderen die vanuit het museum aan een kinderstruintocht deelnamen. Tot zomer 2019 was het Dijkmagazijn ook op woensdagmiddagen open, maar na juni 2019 is dat niet meer het geval vanwege geringe bezoekersaantallen. Er is geprobeerd het Dijkmagazijn op de eerste woensdag van de maand weer te openen, maar vanwege geringe beschikbaarheid van vrijwilligers op die dagen was dat in 2022 niet mogelijk. In 2022 werd het Dijkmagazijn gerund door 5 vrijwilligers.

Er zijn in 2022 6 struintochten/excursies voor kinderen en/of volwassenen vanuit het Dijkmagazijn naar de Bemmelse Waard geweest. Deze tochten zijn gegidst door drie van onze vaste vrijwilligers. Eénmaal was de groep zo groot dat er assistentie van een gids van de NME nodig was.

Voornemens voor 2023:

- Het aantal bezoekende kinderen apart blijven noteren
- Noteren op welke tijden de bezoekers komen (indicatie gewenste openingstijden)
- Nieuwe routes verkennen voor de struintochten in de Bemmelse Waard
- Nieuwe vrijwilligers werven en opleiden
- Meester Keespad in de Ward blijven promoten
- Intensiveren PR-activiteiten
- Activiteit met vogelveren beginnen
- Inventaris (m.n. opgezette dieren) waar nodig en mogelijk vervangen of aanvullen.
- Meer informatie over de Bemmelse Waard verstrekken (wordt naar gevraagd)

4.3 Paaltjes met QR- codes in de Ward in Bemmelen.

Ook zonder gids kun je genieten van de natuur. En met wat extra informatie over wat er te zien is, beleef je nog meer.

Vrijwilligers van Lingewaard Natuurlijk hebben in de Bemmelse Ward paaltjes geplaatst met QR-codes (Quick Respons).

QR-codes bieden een snel antwoord op vragen en informatie over een bepaald gebied. Als je gaat wandelen in de Ward kun je met je smartphone één van de codes scannen en dan kom je op een pagina met historische en leerzame informatie, die betrekking heeft op deze omgeving. Het maakt niet uit via welk pad je de Bemmelse Ward inloopt, want de paaltjes staan eigenlijk overal en zijn niet gebonden aan het volgen van een vaste route.

De aan de paaltje met code gekoppelde webpagina's zijn in 2022 ongeveer 909 keer bezocht.

5. Natuurbescherming

Omdat wij betere voorwaarden willen creëren voor kwetsbare flora en fauna in Lingewaard.

5.1 Projecten voor bedreigde soorten

Bescherming uilen, mussen en vleermuizen

Lingewaard Natuurlijk neemt deel aan drie projecten waarbij we ons verplicht hebben om nestkasten te plaatsen en gedurende een aantal jaren te controleren of de gewenste vogels/vleermuizen er gebruik van maken. Het betreft project de Gendtsche Oeverwal (provincie Gelderland), project ViA15 (Rijkswaterstaat) en project Lingewaard in het Groen (gemeente Lingewaard). Daarnaast komt het in de laatste jaren regelmatig voor dat particulieren een uilenkast bij ons kopen en ook vragen om de kast te monitoren. In 2022 hingen er de volgende door onze vrijwilligers beheerde kasten:

- 2 voor kerkuilen
- 8 voor huismussen (elk geschikt voor 3 nesten)
- 22 voor vleermuizen
- 24 voor steenuilen

De nestkasten voor de steenuil zijn voorzien van een zgn. martersluis, die voorkomt dat een steenmarter in de broedkamer kan komen. In 2022 werden er 2 steenuilkasten nieuw geplaatst en 4 verplaatst.

De uilen- en mussennestkasten worden jaarlijks op een viertal momenten bezocht:

1^e bezoek: Is de nestkast in gebruik genomen en zijn er eieren gelegd?

2^e bezoek: Zijn de eieren uitgekomen?

3^e bezoek: Zijn de kuikens uitgevlogen?

4^e bezoek: Schoonmaken van de nestkast en in gereedheid brengen voor het volgende seizoen. Vleermuiskasten worden 1x bezocht.

Van de steenuilkasten bleken er slechts een handvol broedresultaat bereikt te hebben met in totaal 17 kuikens, van de 2 kerkuilkasten geen en van de 8 huismuskasten hebben er 3 resultaat opgeleverd met in totaal 18 kuikens. Van de vleermuiskasten hebben we er 1 aangetroffen met keutels op het plankje, echter geen vleermuis aangetroffen.

Het is altijd een aangename verrassing als de vrijwilligers bij het monitoren een aantal uilskuikens, dicht tegen elkaar gekropen, de mens met grote ogen zien aankijken. Soms stuiten de vrijwilligers op iets triests zoals een steenuilennest met 3 dode kuikens, waarschijnlijk verhongerd. Dit kan gebeuren indien bijvoorbeeld de ouders gedurende het broedseizoen wegvallen. Een bijzonderheid was er in 2022 toen de vrijwilligers twee uilskuiken onder het nest op de grond aantreffen. De erfbewoner had gelukkig net de hond naar binnen gedaan. Het is niet ongebruikelijk dat uilskuikens op de grond belanden voordat ze kunnen vliegen; ze worden dan meestal door de ouders nog wel gevoerd. Maar voor de zekerheid – in verband met de hond – zijn de uilskuikens in een emmer gedaan en terug in de nestkast gezet. Een van de ouders sloeg de activiteiten op afstand gade. Overigens waren de kuikens al wel zo groot dat ze elk moment konden uitvliegen.

In de vogelwereld komen ook “menselijke” taferelen voor zoals een huismuskast die gekraakt bleek door een mees en die daarin vervolgens 8 eieren/kuikens voortbracht. In een tweetal nestkasten had een bijenvolk (honing)raten gebouwd. Hierin waren alleen maar dode honingbijen aanwezig. Deze raten zijn verwijderd, zodat de kast in het komend jaar weer door een vogel in gebruik kan worden genomen.

Bescherming patrijzen

Het gaat in Nederland erg slecht met de patrijzen. In Park Lingezegen lijken de patrijzen het echter naar hun zin te hebben; op meerdere plekken in het park worden (regelmatig) patrijzen gezien. In Park Lingezegen profiteren de patrijzen o.a. van bloemrijke akkerranden die boeren in Park Lingezegen om hun akkers hebben aangelegd. Om het de patrijzen nog meer naar de zin te maken is daar nu patrijsstrook aan toegevoegd. De aanleg van de patrijzenstrook is voortgekomen uit het samenwerkingsverband ‘Patrijzenparadijs Park Lingezegen’, waar ook Stichting Lingewaard Natuurlijk deel van uit maakt. Het samenwerkingsverband wordt gefaciliteerd door Park Lingezegen.

Bouwen en plaatsen bijenhôtels.

In 2021 zijn met hulp van de klussengroep van Lingewaard Natuurlijk twee bijenhôtels gebouwd. Deze waren gefinancierd met cheques van de actie Lingewaard Doet. De hôtels konden in 2021 niet op de bestemde plekken worden geplaatst vanwege Covid-19, maar in 2022 is één bijenhôtel geplaatst op het Plaksche Veld in Bemmelen. Het andere staat klaar om geplaatst te worden op het perceel van Landgoed Holthuizen waar de nieuwe moestuintjes zullen verschijnen. De voorbereidingen daarvoor zijn begonnen.

5.2 Bijen

Solitaire bijen

Bij de Veldschuur staat een groot insectenhotel met daarin een aantal nestblokken voor solitaire bijen.

De nestblokken waren in 2022 goed gevuld: Zowel de *Osmia bicornis* als de *Osmia cornuta* waren aanwezig. Opmerkelijk was dat ook dit jaar, net in 2021, bij de oogst van de cocons ook cocons van de bladsnijdersbij gevonden werden. Het is een teken dat het met de biodiversiteit rondom de Veldschuur goed gaat, in die zin dat ook de bladsnijdersbij zich hier thuis voelt, er voldoende voedsel voor hen is en zij kunnen zorgen voor nakomelingen. Toch een bijzondere constatering!

Maar niet alleen de bladsnijdersbij, ook de *Osmia*'s hadden in 2022 niet te klagen over het aanbod en variatie in stuifmeel en nectar van de diverse planten, struiken en bomen. Immers nectar is het voedsel voor de bij zelf en het stuifmeel is het voedsel voor haar nakomelingen.

De in het najaar van 2021 geoogste circa 1.200 cocons werden in het voorjaar van 2022 uitgezet en dat verliep goed. Er was gewacht met het uitzetten tot er in de directe omgeving voldoende aanbod van stuifmeel en nectar voor de bijen voorhanden was. Binnen de kortste keren kon een enorme vliegactiviteit worden waargenomen, waarbij de *Osmia*'s het stuifmeel in de nestgangen van de nestblokken brachten. Als er dan voldoende stuifmeel in de nestgang is, wordt het eitje hierin gelegd en kan de ontwikkeling van de nieuwe bij zijn gang gaan. Het tussenschotje wordt dichtgemetseld met leem en de volgende fase kan beginnen. Weer stuifmeel verzamelen, eitje leggen en zo doorgaan tot de nestgang helemaal gevuld is.

Alhoewel niet helemaal. In het laatste tussenschotje wordt namelijk geen stuifmeel en geen eitje gelegd. Dit om de natuurlijke vijanden zoals in dit geval de vogels te foppen. Mezen en spechten zijn dol op de bijen larven en cocons. Het aangebrachte gaasscherp en het kunstgaas aan de voorzijde van het insectenhotel beschermen de cocons voldoende.

In 2022 is in het kader van de Natuur en MilieuEducatie (NME) lessen 10 x mondelinge informatie verstrekt aan de schooljeugd die deze lessen volgde. Tijdens de twee open avonden werd informatie gegeven over het leven en welzijn van de solitaire bij. Dit alles nog eens ondersteund door de informatieborden.

De workshop “coconoogsten” kon dit jaar – i.v.m. ziekte van de coördinator – niet gehouden worden. Een van de andere vrijwilligers heeft daarom de zorg voor het oogsten van de cocons op zich genomen. De kwaliteit van de cocons was ook dit jaar prima, het soortelijk gewicht en het aantal cocons vertoonde een nagenoeg gelijke tred met het resultaat van 2021.

Na de reiniging van de nestgangen en het schonen van de cocons, zijn de cocons in de geconditioneerde bewaring gegaan en zij blijven daar tot het voorjaar om dan weer een nieuwe populatie solitaire bijen te kunnen vormen. En die kunnen dan weer hun waardevolle bijdrage leveren aan de bestuiving van de bloemen, bloesems, struiken en gewassen rondom de Veldschuur. Op deze wijze blijven de bloemen bloeien en zaden vormen, maar ook de groenten en vruchten kunnen blijven groeien. Zie hier het resultaat op microniveau van de inzet van solitaire bijen en bijen in het algemeen als een niet te onderschatten schakel in de gehele voedselvoorziening.

Honingbijen

In de bijenstal op het terrein van de Veldschuur staan enkele bijenkasten met in elk een volk honingbijen. De volken worden onderhouden door onze “huisimker”, een vrijwilliger die ook lid is van de imkervereniging Oost-Betuwe. Deze verzorgde niet alleen de bijen maar gaf ook uitleg over honingbijen aan de kinderen tijdens NME-lessen en aan de kinderen van de moestuintjes. Bij het slingeren van de honing kon iedereen weer – net als vóór Corona – komen kijken.

Een volle honingraat!

De raat gaat in de slingerton.

6. Activiteiten in en om de Veldschuur

6.1 In de Veldschuur

Het jaar 2022 werd gekenmerkt door een herstel van de activiteiten na de langdurige limiterende maatregelen door Covid-19. Zo werden er weer een 15-tal dagen cursussen in de Veldschuur gepland en werden er weer lezingen gegeven. Door diverse organisaties werd de Veldschuur gebruikt voor zo'n 23 vergaderingen.

De familiebijeenkomsten waren dit jaar nog beperkt tot een 5-tal bijeenkomsten.

Ook werden dit jaar weer 250 biologiestudenten ontvangen voor hun natuuronderzoeken en werd de Veldschuur voor 4 dagen ter beschikking gesteld aan de Stichting Kinderdorp.

Daarnaast werd de locatie voor 12 dagen ter beschikking gesteld aan diverse organisatie voor uiteenlopende activiteiten.

6.2 Klussenteam

Het klussenteam van Lingewaard Natuurlijk is weer actief geweest met het bouwen van diverse uilenkasten en ook – en dat is nieuw – met enkele egelkasten. Ook zijn er voor het eerst 2 nestkasten voor torenvalken gemaakt. Deze zijn geplaatst in het Plaksche Veld. Ook is daar een van de 2 al eerder door de klussers gemaakte bijenhôtels geplaatst.

Het klussenteam is begonnen met het vergroten van de kleine gereedschapsberging bij de Veldschuur. Maar dit project zal pas in 2023 worden afgerond.

7. Public Relations

7.1 Beheer website

De website van Lingewaard Natuurlijk wordt helemaal door vrijwilligers beheerd. En ook in 2022 is het hen gelukt om de website van Lingewaard Natuurlijk aantrekkelijk en up-to-date te houden. Daardoor werden gasten en vrijwilligers via de website tijdig geïnformeerd over recente gebeurtenissen en aanstaande activiteiten.

Er zijn wel verbeterpunten: Zo zou tekst en foto over de maandelijkse excursies en lezingen eerder aangeleverd moeten worden. Vaak worden die berichten pas één of anderhalve week van tevoren op de website geplaatst, omdat dit ook het moment is dat deze informatie naar de media kan. Idealiter zou de week na de afgelopen excursie of lezing al een aankondiging op de website moeten staan voor de volgende activiteit. Door deze detailinformatie eerder op de website te plaatsen komt er wellicht ook meer belangstelling voor de lezingen en excursies.

De regelmatige verschijnende nieuwsberichten worden veel gelezen. De homepage is in 2022 5.849 keer bezocht, vergeleken met 4.320 keer in 2021, is dit een stijging van 35,39%.

Pagina	Paginaweergaven	% Paginaweergaven
1. /		
1 jan. 2022 - 31 dec. 2022	5.849	 27,25%
2		
1 jan. 2021 - 31 dec. 2021	4.320	 20,00%
1		
Wijzigingspercentage	35,39%	36,25%

In april 2022 zijn de paaltjes met QR-codes in de Ward geplaatst.

		909 % van totaal: 5,62% (16.188)
1. /qr-beverpad/		144 (15,84%)
2. /qr-lingewaard-natuurlijk/		112 (12,32%)
3. /qr-bomen/		97 (10,67%)
4. /qr-kerkepad/		81 (8,91%)
5. /qr-routes/		77 (8,47%)
6. /qr-rabatten/		49 (5,39%)
7. /qr-de-ward/		44 (4,84%)
8. /qr-begrazing/		42 (4,62%)
9. /qr-vogelhuisjes/		40 (4,40%)
10. /qr-waterplas-de-ward/		40 (4,40%)

De aan de paaltje met code gekoppelde webpagina's zijn in 2022 ruim 900 keer bezocht. De top tien van meest bezochte pagina's zijn in het overzicht hieronder opgenomen.

7.2 Persberichten en mailings

In 2022 stuurden we berichten uit om vrijwilligers en belangstellenden van Lingewaard te attenderen op onze activiteiten: de struintochten, de lezingen en andere activiteiten. De persberichten werden in de meeste gevallen gepubliceerd in Het Gemeente Nieuws en af en toe in De Gelderlander. Op onze website zijn ook alle persberichten vermeld. Daarnaast zijn er ingezonden teksten met foto's over natuur gepubliceerd.

Sandra Brookman- Bak heeft in de afgelopen jaren regelmatig een column over de natuur geschreven. Wij zorgden voor plaatsing op de website en in Het Gemeente Nieuws. Helaas werd haar bijdrage tweemaal niet geplaatst zijn in het Gemeente Nieuws, maar haar teksten zijn door verschillende lezers zeer goed ontvangen en regelmatig kreeg zij er complimenten voor. In december leverde zij voor de laatste keer haar bijdrage omdat zij er inmiddels minder tijd voor heeft.

Het mailingsysteem Laposta is in 2022 gebruikt om onze vrijwilligers en belangstellenden te informeren. In totaal is er in 2022 meer dan 30 keer een mailing verzonden naar deze groepen mensen. Daarnaast zijn er 4 NME-nieuwsbrieven gestuurd naar de basisscholen en de NME gidsen.

7.3 Tot slot

Alle hierboven beschreven activiteiten konden niet plaats vinden zonder het enthousiasme en de inzet van onze vrijwilligers. Tijdens een feestelijke bijeenkomst in de Veldschuur voor alle vrijwilligers in december heeft het bestuur hiervoor de waardering uitgesproken. Maar ook op deze plaats willen wij hen hartelijk danken voor al het moois dat in 2022 is gerealiseerd.

=====

Colofon

Tekst: De teksten zijn aangeleverd door de diverse coördinatoren van de werkgroepen

Foto's: De foto's zijn gemaakt door diverse vrijwilligers van Stichting Lingewaard Natuurlijk

Ontwerp en vormgeving: Jos Peters, Stichting Lingewaard Natuurlijk

Eindredactie: Jos Peters, Stichting Lingewaard Natuurlijk

Copyright: De in dit jaarverslag opgenomen informatie mag worden overgenomen onder vermelding van 'bron: Jaarverslag Stichting Lingewaard Natuurlijk 2022'

Stichting Lingewaard Natuurlijk:

Bezoekadressen:	Het Dijkmagazijn	De Veldschuur
	Waldijk 2	Sportlaan 1 M
	6681KH Bommel	6681CD Bommel

Postadres:	Europalaan 45
	6691 CH Gendt

Email:	info@lingewaardnatuurlijk.nl
--------	--

Website:	https://www.lingewaardnatuurlijk.nl
----------	---